

Successful innovative activity demands modern modes of knowledge production. Evolution of these forms from the Conception of traditional disciplinary-organized knowledge production (Mode 1) to the Conception of knowledge production «Penta Helix» (Mode 5) is investigated in this article. A widely known model «Triple Helix» of Henry Etzkowitz (Mode 5) is also considered.

These modes of knowledge production are correspond to well-known learning levels of Gregory Beytson. Prof. Beytson has predicted the existence of 5 learning levels (from 0 to IV), but only three of them (I, II, III) are actual for the modern person. Learning I is the development and improvement of new receptions and abilities. Learning II is a fruitful in the time of fast, sharp changes. It supposes instant reorganization of absolutely other category or a class of actions. Such learning is effective in the time of fast transition to new policy, to new values or priorities. Such learning is rather innovative. Only the solution of the problem of congruence of knowledge production and learning levels will allow university to execute successfully its new mission – innovative.

Key words: *University, structure, knowledge production, Triple Helix, learning levels.*

УДК 378.013 (37.056.16)

Г. В. Товканець

Мукачівський державний університет

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Актуальність статті зумовлена тим, що вища освіта в третьому тисячолітті стає одним із найважливіших чинників успішного розвитку суспільства, **необхідною умовою підтримки конкурентоспроможності** професійного рівня особистості. Визначено стратегії інтернаціоналізації вищої освіти: узгоджений підхід; стратегія залучення кваліфікованої робочої сили; стратегія отримання доходу; стратегія розширення можливостей. **Досліджено** академічні та економічні цілі інтернаціоналізації. Схарактеризовано інтернаціоналізацію як чинник створення нових можливостей і підвищення доступності вищої освіти та її якості, впровадження інноваційних методів роботи в системах вищої освіти, зміцнення міжнародної співпраці.*

Ключові слова: *інтернаціоналізація, вища освіта, європейська освіта, стратегії інтернаціоналізації, цілі і форми інтернаціоналізаційних процесів.*

Постановка проблеми. Вища освіта в третьому тисячолітті стає одним із найважливіших чинників успішного розвитку суспільства. На початку ХХІ століття це змушує держави, що прагнуть підвищення економічного розвитку, інвестувати значні кошти в розвиток освітніх послуг. Для підприємств, установ, організацій освітні послуги означають професійну підготовку кадрів, що є необхідною умовою підтримки конкурентоспроможності та розвитку в постійно змінних умовах. Загалом для держави освітні послуги – це процес, що забезпечує розширене відтворення інтелектуального потенціалу. Для особистості це пов'язано з набуттям знань, навичок з метою працевлаштування, більш високих прибутків, забезпечення кращих умов праці. Для сучасного освітнього ринку характерними є швидкі зміни змісту освітніх послуг, попит на які може бути хвилеподібним, оскільки знання як такі швидко «старіють»; трансформація якості освітніх послуг;

багатопрофільність освітніх послуг, що передбачає комплексність та міждисциплінарність їх надання; активізація інтернаціоналізації освіти. Цим проблемам присвячено значну кількість наукових доробок вітчизняних і зарубіжних дослідників: Н. Авшенюк, В. Андрущенко, Б. Брітті, В. Гайрапетян, В. Кременя, Т. Левченко, **О. Локшиної, О. Матвієнко**, Н. Ничкало, О. Огієнко, **Л. Пуховської**, А. Сбруєвої, Х. Хорти та інших.

Аналіз актуальних досліджень. Аналізуючи процес інтернаціоналізації у статті «Глобальні та видатні національні університети: інтернаціоналізація, конкуренція та роль держави», **португальський дослідник Х. Хорта** констатує: «Для вищої освіти, а точніше, для провідних національних університетів, орієнтованих на дослідницьку діяльність, швидкі зміни в освітньому середовищі означали необхідність усе більш активно співпрацювати та конкурувати на глобальному рівні. Це призвело до того, що в умовах глобальних освітніх перегонів їх незаперечне лідерство в межах власної освітньої системи значило менше, а часом значно менше, ніж раніше. Як наслідок, інтернаціоналізація вищої освіти та відповідних інституцій стала вирішальним стратегічним пріоритетом» [18, 387–388].

Процес інтернаціоналізації вищої школи в Європі розпочався наприкінці XX століття з політики «відкритих дверей», що означало посилення міжнародної співпраці європейських університетів, покращення можливості визнання дипломів, заохочення свободи переміщення студентів і викладачів, науковців. Було профінансовано й реалізовано понад 400 міжуніверситетських проектів з участю більше як 500 західноєвропейських університетів, у результаті чого було розроблено спільні навчальні курси, програми, посібники [14, 50–54]. У вищій освіті з'являються відкрите навчання, дистанційне навчання, ініціативи Європейського Союзу стимулюють та збагачують інтернаціоналізацію вищої освіти в рамках загальноєвропейських програм: SOKRATES, що включає два проекти – ERASMUS (стажування) та LINGUA (студентські обміни); LEONARDO (професійна підготовка); TEMPUS (сприяння розвитку вищої освіти в Центральній та Східній Європі, Монголії) [7, 8].

Результати поглибленого дослідження інтернаціоналізації вищої освіти відображені в документах європейської спільноти: Комюніке конференції Європейських міністрів освіти «Болонський процес 2020 – Європейський простір в новому десятилітті» (Льовен і Лувен-ла-Ньов, 2009); Постанова форуму Болонської політики (Відень, 2010 р.); Будапештсько-Віденська декларація про Європейський простір вищої освіти (2010), Комюніке **«Використання нашого потенціалу з найбільшою користю: консолідація Європейського простору вищої освіти»**, (Бухарест, 2012).

Так, у Комюніке «Болонський процес 2020 – Європейський простір в новому десятилітті» підкреслено, що ознакою Європейського простору вищої освіти має стати мобільність студентів, дослідників-початківців і викладачів,

що покращить якість навчальних програм та високий рівень досліджень, посилить академічну й культурну інтернаціоналізацію європейської вищої освіти. Проголошується створення можливостей для мобільності у структурі ступеневих програм. Необхідними вимогами є гнучкі траєкторії навчання й активна інформаційна політика, повне визнання навчальних досягнень, підтримка навчання та повна «портативність» (компактність) грантів і займів, збалансованість потоку студентів [5, 51–52].

Одночасно питання розвитку вищої освіти на початку XXI століття набуває особливої актуальності, що зумовлює необхідність посилення уваги до різних аспектів інтернаціоналізації.

Мета статті – обґрунтувати цілі та форми інтернаціоналізаційних процесів у вищій освіті в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Підкреслимо, що інтернаціоналізація – це процес впровадження міжнародної складової в дослідницьку, освітню та адміністративну функції вищої освіти [7, 3]. **Згідно з визначенням, запропонованим ЮНЕСКО, «інтернаціоналізація» є однією із форм, у яких вища освіта відповідає на можливості та проблеми глобалізації. Інтернаціоналізація охоплює багато питань, серед яких навчальні програми, процес викладання та навчання, дослідження, інституційні угоди, мобільність викладачів і студентів, різноманітні форми співробітництва тощо» [16, 20].** Інтернаціоналізацію вищої освіти на національному, секторальному та інституційному рівнях прийнято розуміти як процес, під час якого цілі, функції та організація надання освітніх послуг набувають міжнародного виміру [7, 3].

У стратегічному документі «Вища освіта до 2030 року» виокремлено чотири стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, що характеризують політику країн ОЕСР у цій сфері: узгоджений підхід; стратегія залучення кваліфікованої робочої сили; стратегія отримання доходу; стратегія розширення можливостей [17, 73–77].

Узгоджений підхід до інтернаціоналізації вищої освіти базується на довгострокових політичних, культурних, академічних цілях розвитку країни. Реалізація такої стратегії здійснюється шляхом підтримки студентської та академічної мобільності, надання стипендій і реалізації програм академічних обмінів, а також програм, спрямованих на створення інституційних партнерств у сфері вищої освіти. Домінуючим принципом даного підходу є міжнародне співробітництво, а не конкуренція. *Стратегія залучення кваліфікованої робочої сили* спрямована на залучення обраних іноземних фахівців і талановитих студентів до роботи в країні, що приймає, як засіб забезпечення економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності країни в економіці знань. Основним інструментом такого підходу є система академічних стипендій, доповнена активною програмою просування системи вищої освіти країни за кордоном в поєднанні

з прийняттям відповідного візового та імміграційного законодавства. Реалізація таких програм здійснюється через спеціальні агентства або мережу агентств і організацій. *Стратегія отримання доходу* спрямована на отримання доходу та базується на узгодженому підході й на стратегії залучення кваліфікованої робочої сили, але в її рамках освітні послуги пропонуються на повністю платній основі. Надання державних субсидій не передбачено. Іноземні студенти дають додатковий дохід освітнім інституціям, стимулюючи університети реалізовувати підприємницьку стратегію на міжнародному освітньому ринку. Уряди, у свою чергу, надають вищим навчальним закладам значну автономію, забезпечують високу репутацію своєї системи вищої освіти, а також високий ступінь захисту іноземним студентам. *Стратегія розширення можливостей* заохочує здобуття вищої освіти за кордоном або у вищих навчальних закладах – постачальниках іноземних освітніх послуг. Важливими інструментами такого підходу є: програми підтримки зарубіжної мобільності професорсько-викладацького складу, науковців і студентів; забезпечення іноземним університетами, програмам і викладачам сприятливих умов для комерційної освітньої діяльності у країні. Заохочується створення партнерств із місцевими постачальниками освітніх послуг для забезпечення передачі знань між зарубіжними й місцевими освітніми інституціями [17, 74].

На мультинаціональному й національному рівнях визначають рамкові умови, напрями та механізми інтернаціоналізації. На рівні вищих навчальних закладів виробляються власні стратегії інтернаціоналізації залежно від особливостей місцевих умов, власного розуміння завдань забезпечення якості освіти та пріоритетів розвитку. Конкретний характер інтернаціоналізації визначається на індивідуальному рівні студентів і викладачів згідно з їхнім досвідом, навичками, можливостями, а також мотивацією. На нашу думку, на сучасному етапі варто визначити ще й регіональний рівень, який розуміємо як міжнародні зв'язки на регіональному рівні. Таким у Європі є, наприклад, співробітництво в рамках єврорегіонів.

Інтернаціоналізація освіти включає такі форми міжнародного співробітництва: індивідуальну мобільність: мобільність студентів або професорсько-викладацького складу; мобільність освітніх програм та інституційну мобільність; формування нових міжнародних стандартів освітніх програм; інтеграцію в навчальні програми міжнародного виміру; інституційне партнерство: створення стратегічних освітніх альянсів [7, 4].

Аналіз документів міжнародних організацій та наукової літератури [4, 28; 7, 24; 11, 24–33; 13, 198–200] уможливорює виокремлення академічних та економічних цілей інтернаціоналізації: *академічні цілі* – інтернаціоналізація університетської освіти, спрямована на розвиток якості: інтернаціоналізація навчальних курсів; організація закордонного стажування викладачів, студентів, дослідників; організація та участь викладачів, студентів і наукових

працівників у міжнародних конференціях; підвищення міжнародної конкурентоспроможності та репутації цих навчальних закладів; *економічні цілі* – інтернаціоналізація економічної діяльності університетів: експорт освітніх і дослідницьких послуг; залучення іноземних студентів; організація закордонних філіалів; реалізація програм дистанційного навчання; залучення грантів міжнародних організацій.

Розглянемо детальніше цілі інтернаціоналізації.

Інтернаціоналізація навчальних курсів – це впровадження змін у навчальні плани університетів, інститутів і факультетів, що здійснюють міжнародне співробітництво. Сильним стимулом інтернаціоналізації програм навчання є вплив міжнародних професійних об'єднань. Швидкий ріст міжнародної торгівлі професійними послугами спонукав представників багатьох професій організовувати свою діяльність на міжнародному рівні. Програми з міжнародною тематикою або переважанням міжнародного компонента впродовж останніх років набули значної популярності в багатьох європейських країнах.

Закордонне стажування викладачів, студентів, дослідників – це набуття учасниками цього процесу досвіду виконання завдань та обов'язків певної спеціальності, оволодіння прогресивного зарубіжного досвіду, набуття практичних умінь і навичок щодо виконання обов'язків на посаді, яку обіймають, або на посаді більш високого рівня на підприємствах, в установах та організаціях інших країн. Стажування проводиться за трьома векторами: науковим, педагогічним та творчим.

До складових наукового вектора стажування віднесено: вивчення й оволодіння слухачем зарубіжного досвіду щодо впровадження нових технологій, технічних засобів, прогресивних форм організації навчального процесу; удосконалення науково-дослідної та інноваційної діяльності викладачів; набуття й удосконалення сучасних наукових знань, практичних умінь і навичок у процесі професійного навчання безпосередньо на конкретному робочому місці; підвищення професійного рівня та ділових якостей стажистів щодо самостійного прийняття рішень з управлінських та виробничих проблем; набуття додаткової компетенції (оволодіння навичками користування сучасними засобами оргтехніки, зв'язку) тощо.

Складовими педагогічного вектора стажування є: ознайомлення з передовими педагогічними технологіями, сучасними засобами навчання; обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення навчального процесу.

Творчий вектор стажування передбачає: обмін творчим досвідом; безпосередню участь у роботі творчих колективів працівників галузі; укладання портфолію; розробку авторських навчально-методичних матеріалів для роботи з обдарованими учнями тощо. Науковий вектор спрямовується на проходження стажування на базі провідних навчальних закладів галузі (відповідно до фаху стажера), відвідування лекційно-практичних занять, забезпечення індивідуального консультування, участь у наукових дослідженнях тощо.

Педагогічний і творчий вектори стажування реалізуються відповідно до індивідуального плану. Його структурними компонентами є: мета й завдання стажування; термін стажування; зміст і форми роботи, у тому числі теоретична підготовка відповідно до напрямку основної діяльності фахівця (участь у науково-методичних заходах, лекціях, семінарах, конференціях, роботі з нормативно-правовими документами) та практична частина (участь у педагогічних експериментах, проектах, роботі науково-дослідної лабораторії чи творчого колективу, самоосвітня та самостійна діяльність) [8].

Участь викладачів, студентів і дослідників у міжнародних конференціях уможливорює їхнє ознайомлення з новими науковими досягненнями відповідної галузі та презентацію результатів власних наукових досліджень [13, 198–200].

Підвищення міжнародної конкурентоспроможності, міжнародної репутації університетів. Дослідники по-різному трактують поняття «конкурентоспроможності вищих навчальних закладів». Ми приєднуємося до думки, що рівень конкурентоспроможності вищих навчальних закладів необхідно визначати, ураховуючи три позиції, а саме: здатність вищого навчального закладу забезпечити належну якість підготовки фахівців відповідного напрямку та спеціальності; здатність студентів даного навчального закладу опанувати необхідні професійні знання й уміння; здатність роботодавців реально оцінити підготовленість випускників вищих навчальних закладів до відповідної професійної діяльності [3, 224].

В умовах глобалізаційних процесів зростає значення *експорту освітніх послуг*. Під поняттям «експорт послуг» розуміють експорт нематеріальної продукції у вигляді послуг, що включає комерційні, професійні та споживчі послуги, а також послуги іноземцеві, якщо він перебуває на митній території країни. Експорт освітніх послуг – це комплекс організаційних заходів суб'єктів національної системи освіти з реалізації на комерційній основі освітньої послуги споживачу-нерезиденту як на території країни, так і за її межами, з метою задоволення потреб іноземного споживача – замовника послуги [4, 28; 6].

Залучення на навчання іноземних студентів є одним зі шляхів забезпечення трудового потенціалу країни та підвищення конкурентоспроможності вищої освіти [2, 72–75]. Формами залучення на навчання іноземних студентів є розробка й реалізація бакалаврських і магістерських програм іноземними мовами, виділення коштів університетом на стипендії іноземним студентам, літні школи, програми дистанційної освіти, офшорні програми, створення позитивного психологічного клімату для навчання іноземних студентів.

Організація зарубіжних філіалів. Університети прагнуть поєднувати набір іноземних студентів із розширенням пропозицій своїх освітніх послуг на перспективних ринках, організовуючи закордонні відділення та філіали. Ця

тенденція свідчить про зрушення у процесі інтернаціоналізації від попиту до пропозиції. Якщо країна, у якій створено філіал, юридично визнає іноземний диплом, то студенти можуть навчатися за програмою цього навчального закладу від початку й до випуску. Багато університетів укладають угоди про співробітництво з аспектів викладання та навчання. Дуже часто ці угоди пов'язані з обміном студентами і/або викладачами. У деяких випадках ці зв'язки переростають у навчальні консорціуми та мережі. Як правило, такі об'єднання вищих шкіл мають досить обмежені права. Здебільшого їх розглядають як добровільні об'єднання реалізації конкретних освітніх проектів.

З метою удосконалення й інтенсифікації інтернаціоналізаційних процесів у освітній галузі у 2008 р. було створено міжнародну організацію – Європейський реєстр забезпечення якості (ЄРЗЯ) – European Register of Quality Assurance Agencies (EQAR) зі штаб-квартирою в Брюсселі (Бельгія). Того ж року Україна стала його повноправним урядовим членом, що є важливим кроком у напрямі забезпечення європейського рівня якості вищої освіти [20]. Ці стандарти ґрунтуються на засадах внутрішнього й зовнішнього забезпечення якості вищої освіти у європейському просторі вищої освіти, а саме: університети відповідальні за якість наданих ними освітніх послуг і за те, як ця якість забезпечується; захищеність інтересів суспільства щодо якості та стандартів вищої освіти; розвиток і вдосконалення якості навчальних програм в інтересах студентів та інших бенефіціарів вищої освіти в європейському просторі вищої освіти; ефективність і надійність організаційних структур, у межах яких академічні програми здійснюються та підтримуються; прозорість зовнішньої фахової допомоги у процесах забезпечення якості; підтримка культури якості у вищих навчальних закладах; відкритість і підзвітність, відповідальність за державні та приватні інвестиції; забезпечення якості на національному та міжнародному рівнях; різноманіття нововведень [8; 11, 24–33; 13, 198–200].

Більш глибока взаємодія між навчальними закладами передбачається у процесі підписання ними різноманітних угод про впровадження узгоджених освітніх програм, які регулюються ГАТО – «Глобальний альянс транснаціональної освіти» – (GATE) – Global Alliance for Transnational Education), що включає бізнес-організації, університети та інші навчальні заклади, урядові структури, які займаються проблемами забезпечення якості, акредитації та сертифікації програм, що пропонуються за межами власної країни. Ця організація передбачає декілька варіантів угод між вищими навчальними закладами: *франчайзинг* – за угодою закордонний ВНЗ видає місцевому навчальному закладу дозвіл на використання своїх навчальних програм і видачу своїх дипломів на взаємно узгоджених умовах; *програми* – «*близнюки*» – такі угоди між вищими навчальними закладами різних країн підписуються для продовження спільних програм навчання. В обох ВНЗ студенти одних і тих самих курсів займаються за однаковими підручниками

та складають однакові экзамени, при цьому викладають їм, як правило, місцеві викладачі; *взаємне визнання програм* – на відміну від попередньої угоди ВНЗ, які співробітничать, не розробляють спільних програм. Прикладом такого визнання є система Подвійного диплома серед європейських університетів, що пропонують бакалаврські програми з міжнародного бізнесу та ділового адміністрування. Порівнявши свої програми та навчальні плани, університети домовилися видавати свої дипломи студентам із навчальних закладів-партнерів, якщо ті провчилися у них упродовж року й виконали основні вимоги. При цьому плату за навчання студенти вносять тільки в той університет, до якого вони вступали, що дозволяє їм економити не тільки час, але й гроші [9].

Реалізація програм дистанційної освіти. Розвиток мережі Інтернет дозволив розширити потенціал інтернаціоналізації у зв'язку з тим, що стало можливим проводити повноцінний обмін інформаційними потоками без фізичного переміщення людей [15, 79–96]. Основними перевагами сучасної моделі електронної інтернаціоналізації навчання є: вільний доступ; збільшення можливої пропускну здатності краших викладачів; гнучкість; конкурентне середовище; мовна практика; навички використання новітніх мультимедійних технологій; кроскультурні комунікації. Одним із найпоширеніших інструментів віртуальної інтернаціоналізації вищої освіти є веб-конференції, які дозволяють проводити онлайн-презентації, спільно працювати з документами й додатками, синхронно переглядати сайти, відеофайли та зображення. Сервіси для веб-конференцій можуть включати такі можливості й інструменти: спільний доступ до екрана або до окремих додатків; інтерактивна дошка; демонстрація презентацій; синхронний перегляд веб-сторінок; анотація екрану; моніторинг присутності учасників; текстовий чат тощо.

Зазначимо, що активне використання засобів інтернаціоналізації у вищій школі стримується деякими проблемами: додаткове навантаження викладачів; складність пошуку партнерів; розробка специфічних завдань; вирішення технічних проблем тощо. Віртуальна інтернаціоналізація освіти передбачає включення різних міжнародних аспектів у дослідницьку, викладацьку та адміністративну діяльність вищих навчальних закладів на основі використання сучасних інформаційних технологій, зміщує акцент із проблем фінансування на питання електронної та мовної грамотності студентів і працівників університетів, а також їхньої професійної кваліфікації.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Інтернаціоналізація вищої освіти створює нові можливості та сприяє підвищенню доступності вищої освіти та її якості, впровадженню інноваційних методів роботи в системах вищої освіти, зміцненню міжнародної співпраці.

Міжнародному співробітництву в галузі освіти й дослідженням, що відповідають потребам економіки, сприяє та надаватиме новий імпульс

розвитку й підвищенню конкурентоспроможності Європи ініціатива ЄС «Сьома рамкова програма» [21], яка організована за чотирма окремими напрямками: співробітництво (підтримує співпрацю університетських, промислових, дослідницьких і громадських установ); ідеї (фінансуються міжгалузеві дослідження, інноваційні, «ризикові» та міждисциплінарні проекти); люди (розвиток і посилення людського потенціалу в європейських дослідженнях; підтримка навчання, мобільності та кар'єрного росту); можливості (оптимізація використання й розвитку дослідницьких інфраструктур, посилення інноваційних можливостей малого й середнього бізнесу та його спроможності отримувати вигоду від досліджень).

Перспективами подальших досліджень можуть бути проблеми інноваційних технологій у вищій школі, порівняльний аналіз нормативно-правової бази європейської та української вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авшенюк Н. М. Концептуальні ідеї порівняльних досліджень професійного розвитку педагогів в умовах глобалізації освіти / Н. М. Авшенюк // Я-концепція академіка Неллі Ничкало у вимірі професійного розвитку особистості ; Національна академія педагогічних наук України. – К., 2014. – С. 403–410.
2. Аналітичний звіт «Рейтинг вищих навчальних закладів України «КОМПАС–2012» [Електронний ресурс]. – К. : «Систем Кепітал Менеджмент», 2012. – 115 с. – Режим доступу : <http://www.scm.com.ua>.
3. Босак О. В. Фактори конкурентоспроможності вищих навчальних закладів в системі формування економіки знань / О. В. Босак // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 223–227.
4. Гайрапетян В. Л. Регулювання євроінтеграційних процесів у сфері освітніх послуг : дис... канд. екон. наук : 08.05.01 / Вікторія Леонідівна Гайрапетян ; Донецький національний ун-т. – Донецьк, 2006. – 176 с.
5. Комюніке конференції Європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту, Льовен і Лувен-ла-Ньов, 28–29 квітня 2009 р.// Нова динаміка вищої освіти і досліджень для соціальних змін та розвитку : за редакцією І. О. Вакарчука. – К. : Агентство «Україна», 2009. – 64 с.
6. Концепція формування системи експортування освітніх послуг України на період 2011-2020 рр. [проект]. Міністерство праці та соціальної політики України. – Луганськ : Державна установа «Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин», 2010. – 17 с.
7. Обзор европейского опыта интернационализации высшего образования : научное издание / отв. ред. Н. И. Данько. – Харьков : Изд-во НУА, 2010. – 56 с.
8. Положення про стажування викладачів вищих навчальних закладів на підприємствах, в організаціях, наукових установах та навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Сагинова О. В. Интернационализация – применительно к сфере высшего образования [Електронний ресурс] / О. В. Сагинова. – Режим доступу : <http://www.lib.kture.kharkov.ua/ua/elekh28/4.php>.

10. Сбруєва А. А. Глобальні та регіональні тенденції розвитку вищої освіти в умовах побудови суспільства знань / А. А. Сбруєва. – Суми : СумДУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – 80 с.
11. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти. – К. : Вид-во «Ленвіт», 2006. – 35 с.
12. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / авт.-упоряд.: Г. О. Андрішук, І. Б. Жилиєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид.-во, 2009. – 632 с.
13. Теліпко В. Е. Міжнародне публічне право : навчальний посібник [Електронний ресурс] / В. Е. Теліпко, А. С. Овчаренко. – К. : ТОВ «Центр учбової літератури», 2010. – 580 с. – Режим доступу :
14. http://ebooktime.net/book_247.html.
15. Baron Britta. The Politics of Academic Mobility in Western Europe / B. Baron // Higher Education Policy. – 1993. – № 3. – P. 50–54.
16. Hagy A. The Impact of E-Learning/ E-Content: Technologies and Perspectives for the European Market / Bruck P. A., Buchholz A., Karssen Z., Zerfass A. – Berlin : Springer-Verlag, 2005. – P. 79–96.
17. Higher Education in a Globalized Society. UNESCO Education Position Paper. – UNESCO, 2004. – 28 p.
18. Higher Education to 2030. Volume 2. Globalisation — 355 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
19. <http://cyber.law.harvard.edu>.
20. Horta H. Global and National Prominent Universities: Internationalization, Competitiveness and the Role of the State / H. Horta // Higher Education, 2009. – P. 387–388.
21. Monahan T. Globalization, Technological Change, and Public Education / T. Monahan. – Publ. by Routledge Taylor and Francis Group, 2005. – P. 4.
22. Report to the London conference of ministers on a European Register of Quality Assurance Agencies [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
23. <http://www.enga.eu>.
24. Seventh Framework Programme (FP7) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
25. <http://cordis.europa.eu/fp7>.

РЕЗЮМЕ

Товканец А. В. Интернационализационные процессы в развитии европейского высшего образования в начале XX века.

Актуальность статьи обусловлена тем, что высшее образование в третьем тысячелетии становится одним из важнейших факторов успешного развития общества, необходимым условием поддержания конкурентоспособности профессионального уровня личности. Определены стратегии интернационализации высшего образования: согласованный подход; стратегия привлечения квалифицированной рабочей силы; стратегия получения дохода; стратегия расширения возможностей. Исследованы академические и экономические цели интернационализации. Охарактеризовано интернационализацию как фактор создания новых возможностей и повышения доступности высшего образования и его качества, внедрения инновационных методов работы в системах высшего образования, укрепления международного сотрудничества.

Ключевые слова: интернационализация, высшее образование, европейское образование, стратегии интернационализации, цели и формы интернационализационных процессов.

SUMMARY

Tovkanets G. The processes of internationalization in the development of European higher education at the beginning of the twenty-first century.

The relevance of the article due to the fact that higher education in the third millennium is one of the most important factors for successful development of society, the necessary condition for sustainable competitive professional level personality matched due to the acquisition of knowledge and skills to provide employment, higher incomes, better working conditions.

One of the forms in which higher education responds to the opportunities and challenges of globalization is internationalization. The documents which cover the international cooperation of universities and creating European Higher Education are analyzed. There are four strategies of internationalization of higher education: a coordinated approach; a strategy to attract qualified workforce; an income strategy; an empowerment strategy.

The following goals are systematized: academic – the internationalization of the courses; organization of foreign training of the teachers, students, researchers, organization and participation of the teachers, students and researchers in the international conferences; international competitiveness and reputation of these schools; economic – University internationalization of economic activity: exports of educational and research services; attracting foreign students; foreign branch organization; implementation of distance learning programs; attraction of international grants for research activities.

The multilevel nature of the process of internationalization of higher education is studied: international, national, university, individual. The predictions of cooperation between higher education institutions of the franchise, the program – «twins», mutual recognition of training programs are grounded.

The author has determined internationalization as a factor in creating new opportunities and increasing the accessibility of higher education and its quality, innovative methods in higher education systems, strengthening international cooperation.

The prospects for further research can be a problem of innovations in higher education, comparative analysis of the legal framework of European and Ukrainian higher education, complexity and discipline between the educational services, the intensification of international trade in educational services.

Key words: *internationalization, higher education, European education, the strategies of internationalization, the goals and forms of the process of internationalization.*